

„Család-tükör” Konferencia

Előadás összefoglalók

Visegrad University
Studies Grant
(No. 61000015)

2014. november 20.
Szeged
MTA SZAB Székháza
(Somogyi u. 7.)

Főszerkesztők:

Prof. dr. Csepeli György elnök, Magyar Szociológiai Társaság

dr. habil. Benkő Zsuzsanna intézetvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet; elnök – Szegedi Akadémiai Bizottság, Orvostudományi Szakbizottság, Egészségfejlesztési Munkabizottság

Szerkesztők

dr. habil. Tarkó Klára oktatási dékánhelyettes, intézetvezető-helyettes főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

dr. Lippai László Lajos, főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Lektorálta

dr. habil. Barabás Katalin intézetvezető egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet; a Szegedi Akadémiai Bizottság Orvostudományi Szakbizottság Egészségfejlesztési Munkabizottság titkára

A konferencia szakmai bizottsága

Prof. dr. Csepeli György elnök, Magyar Szociológiai Társaság

dr. habil. Benkő Zsuzsanna intézetvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet; elnök – Szegedi Akadémiai Bizottság, Orvostudományi Szakbizottság, Egészségfejlesztési Munkabizottság

dr. habil. Tarkó Klára oktatási dékánhelyettes, intézetvezető-helyettes főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

dr. Szalma Ivett kutató, Swiss Centre of Expertise in the Social Sciences (FORS); az MSZT Családszociológiai Szakosztályának elnöke

dr. Murinkó Livia tudományos munkatárs, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet; az MSZT Családszociológiai Szakosztályának titkára

A konferencia szervezőbizottsága:

dr. Nagy Edit egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

dr. Lippai László Lajos főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Pálmai Judit főiskolai tanársegéd, Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Mátó Veronika főiskolai tanársegéd, Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

ISBN 978-615-5455-11-7

Kiadó: Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

TARTALOMJEGYZÉK

PROGRAM	5
ABSZTRAKTOK	9
PLENÁRIS ELŐADÁSOK	9
<i>Dr. habil. Marjanucz László</i> - Család	10
<i>Prof. dr. Máté-Tóth András</i> - Katolikus családmodell - a III. rendkívüli püspöki szinódus a családról	10
<i>Prof. dr. Csepeli György</i> - Élet a szülőgyilkosság után	11
PÁRHUZAMOS SZEKCIÓK	12
CSALÁDSZERKEZETI VÁLTOZÁSOK	13
<i>Gregor Anikó és Rédei Dorottya</i> - „Papa, mama: ez kerek!” A magyarországi 15-29 éves fiatalok véleménye az azonos nemű párok együttéléséről	13
<i>Dr. Papházi Tibor és Pilliók Péter</i> - Ifjúság és család. Fiatalok gyermekvállalása, családi kapcsolatai, családdal kapcsolatos értékei az Ifjúság 2000 – 2012 adatfelvételekben	14
<i>Pilinszki Attila</i> - Alternatívák és gátak jelentősége a párkapcsolati instabilitásban	15
<i>Dr. Murinkó Livia és Dr. Szalma Ivett</i> - Apaság és a második párkapcsolat kialakításának változásai Norvégiában, Franciaországban és Magyarországon	16
<i>Molnár Éva</i> - A kapunyitási pánik jelenségének hatása a családalapítási szokásokra	16
CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ, CSALÁDI SZEREPEK	18
<i>Kiss Kata</i> - Szexuális orientáció és szocializáció	18
<i>Rohr Adél Katalin</i> - Háziasszonyok és kenyérkereső férfjek? – A családon belüli szerepekről alkotott vélemények változása Magyarországon az elmúlt 25 évben	19
<i>Osváth Viola és Dr. Pohárnok Melinda</i> - A gyermekkori kötődés védő szerepe az antiszociális viselkedés kialakulásával szemben, állami gondoskodásban és családban felnövő férfiak körében.	20
<i>Dr. Benda József</i> - A népességfogyás szocializációs gyökerei	21
<i>Kékes Szabó Marietta és Dr. habil. Szokolszky Ágnes</i> - A szocializáció mediátorai: a tárgyak – autizmus spektrum zavarral élő- és tipikus fejlődésmentű gyermekek tárgyi játékának összehasonlító vizsgálata	22
<i>Czibere Ibolya</i> - Mélyszegénységben élő nők szexuális viselkedését befolyásoló párkapcsolati tényezők	23

CSALÁDFUNKCIÓK ÁTALAKULÁSA	25
<i>Dr. Husz Ildikó</i> - Családi funkciók, gyermeki szükségletek és az állam	25
<i>Dr. Szegő Szilvia</i> - Eltérő családi életpályák és életpálya ütközések	26
<i>Dr. habil. Tóth I. János</i> - Család, reprodukció és fenntarthatóság	27
<i>Galántai Júlia</i> - Változó családmodell - új szülői szerepek	28
CSALÁD ÉS EGÉSZSÉG	29
<i>Kékes Szabó Marietta</i> - Család-tükör-képek – családrepresentációk összehasonlító vizsgálata pszichoszomatikus- és egészséges családok körében	29
<i>Nádudvari Gabriella</i> - Életstílus és egészség a németországi családokban. A családegészség-kommunikáció egy sajátos példája a stíluskommunikáció tükrében	30
<i>Bacsák Dániel</i> - Kontroll és erőszak a családban	31
<i>Takács Marianna</i> - Az anya ellen életellenes cselekményt elkövető pszichiátriai betegek családjának vizsgálata	32
TÖRTÉNELEM, ÉLETMÓD ÉS ÉRTÉKEK	34
<i>Dr. Dombi Józsefné</i> - A család szerepe Mozart, Liszt művészetében	34
<i>Dr. Gergyel Orsolya</i> - Anyahálózat. A Csíki Anyák Facebook csoport elemzése	34
<i>Dr. Bogoly József Ágoston</i> - Életstílus, családegészség, kommunikáció, ruralitás	35
<i>Dr. Bodó Julianna</i> - A külföldi munkamigráció hatására bekövetkező értékváltozások a családi életvezetésben a székelyföldi térségben	36
<i>Dr. habil. Török Péter, Lukács Ágnes és Dr. habil. Dávid Beáta</i> - A család a felekezeti roma szakkollégiumi hallgatók értékrendszerében és kapcsolati hálózatában	37
RÉSZTVEVŐK	39

„CSALÁD – TÜKÖR” KONFERENCIA

PROGRAM

8. 30-tól REGISZTRÁCIÓ

10. 00-10. 15 MEGNYITÓ

Levezető elnök: *dr. habil. Tarkó Klára* oktatási dékánhelyettes, intézetvezető-helyettes főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

KÖSZÖNTŐK:

Dr. Marsi István dékán, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Prof. dr. Csepeli György elnök, Magyar Szociológiai Társaság

Dr. habil. Benkő Zsuzsanna intézetvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet; elnök – Szegedi Akadémiai Bizottság, Orvostudományi Szakbizottság, Egészségfejlesztési Munkabizottság

10. 15 - 11. 00 PLENÁRIS ELŐADÁSOK

Levezető elnök: *dr. habil. Benkő Zsuzsanna* intézetvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

dr. habil. Marjanucz László tanszékvezető egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történeti Intézet, Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék: *Család*

Prof. dr. Máté-Tóth András tanszékvezető egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Társadalomtudományi Intézet, Vallástudományi Tanszék: *Katolikus családmódel - a III. rendkívüli püspöki szinódus a családról*

Prof. dr. Csepeli György egyetemi tanár és *dr. habil. Bíró Judit* tanszékvezető egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Kisebbszociológia Tanszék: *Élet a szülőgyilkosság után*

11. 00 – 11. 10 SZÜNET

11. 10 - 12. 30 PÁRHUZAMOS SZEKCIÓK

'A' SZEKCIÓ: CSALÁDSZERKEZETI VÁLTOZÁSOK

Levezető elnök: *dr. habil. Marjanucz László* tanszékvezető egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történeti Intézet, Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék

Gregor Anikó és Rédei Dorottya: „Papa, mama: ez kerek!” A magyarországi 15-29 éves fiatalok véleménye az azonos nemű párok együttéléséről

Papházi Tibor dr. és Pilliók Péter: Ifjúság és család. Fiatalok gyermekvállalása, családi kapcsolatai, családdal kapcsolatos értékei az Ifjúság 2000 – 2012 adatfelvételekben

Pilinszki Attila: Alternatívák és gátak jelentősége a párkapcsolati instabilitásban

dr. Murinkó Livia és dr. Szalma Ivett: Apaság és a második párkapcsolat kialakításának változásai Norvégiában, Franciaországban és Magyarországon

Molnár Éva: A kapunyitási pánik jelenségének hatása a családalapítási szokásokra

'B' SZEKCIÓ: CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ, CSALÁDI SZEREPEK

Levezető elnök: *dr. habil. Tarkó Klára* oktatási dékánhelyettes, intézetvezető-helyettes főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Kiss Kata: Szexuális Orientáció és szocializáció

Rohr Adél Katalin: Háziasszonyok és kenyérkereső férjek? – A családon belüli szerepekről alkotott vélemények változása Magyarországon az elmúlt 25 évben

Osváth Viola és dr. Pohárnok Melinda: A gyermekkori kötődés védő szerepe az antiszociális viselkedés kialakulásával szemben, állami gondoskodásban és családban felnövő férfiak körében.

dr. Benda József: A népességfogyás szocializációs gyökerei

Kékes Szabó Marietta és dr. habil. Szokolosky Ágnes: A SZOCIALIZÁCIÓ MEDIÁTORAI: A TÁRGYAK – autizmus spektrum zavarral élő- és tipikus fejlődésmentű gyermekek tárgyi játékának összehasonlító vizsgálata

Czibere Ibolya: Mélyszegénységben élő nők szexuális viselkedését befolyásoló párkapcsolati tényezők

12. 30 – 12. 50 SZÜNET

12. 50 – 13. 35 PÁRHUZAMOS SZEKCIÓK

'A' SZEKCIÓ: CSALÁDFUNKCIÓK ÁTALAKULÁSA

Levezető elnök: *dr. Nagy Edit* egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

dr. Husz Ildikó: Családi funkciók, gyermeki szükségletek és az állam

dr. Szegő Szilvia: Eltérő családi életpályák és életpálya ütközések

dr. habil. Tóth I. János: Család, reprodukció és fenntarthatóság

Galántai Júlia: Változó családmodell - új szülői szerepek

'B' SZEKCIÓ: CSALÁD ÉS EGÉSZSÉG

Levezető elnök: *dr. Lippai László Lajos*, főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Kékes Szabó Marietta: CSALÁD-TÜKÖR-KÉPEK – családreprezentációk

összehasonlító vizsgálata pszichoszomatikus- és egészséges családok körében

Nádudvari Gabriella: Életstílus és egészség a németországi családokban. A családegészség-kommunikáció egy sajátos példája a stíluskommunikáció tükrében

Bacsák Dániel: Kontroll és erőszak a családban

Takács Marianna: Az anya ellen életellenes cselekményt elkövető pszichiátriai betegek családjának vizsgálata

13. 35 – 13. 40 SZÜNET

13. 40 – 14. 50 TÖRTÉNELEM, ÉLETMÓD ÉS ÉRTÉKEK

Levezető elnök: *Prof. dr. Csepeli György* egyetemi tanár, a Magyar Szociológiai Társaság elnöke

dr. Dombi Józsefné: A család szerepe Mozart, Liszt művészetében

dr. Gergely Orsolya: Anyahálózat. A Csíki Anyák Facebook csoport elemzése.

dr. Bogoly József Ágoston: Életstílus, családegészség, kommunikáció, ruralitás

dr. Bodó Julianna: A külföldi munkamigráció hatására bekövetkező értékváltozások a családi életvezetésben a székelyföldi térségben

dr. habil. Török Péter, Lukács Ágnes és dr. habil. Dávid Beáta: A család a felekezeti roma szakkollégiumi hallgatók értékrendszerében és kapcsolati hálózatában

14. 50 – 15. 00 SZÜNET

15. 00 – 15. 30 EGÉSZSÉGFEJLESZTÉSÉRT EMLÉKÉREM ÜNNEPÉLYES ÁTADÁSA

Levezető elnök: *dr. habil. Tarkó Klára* oktatási dékánhelyettes, intézetvezető-helyettes főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Az érmet átadják:

Prof. dr. Pál József tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzetközi és Közkapcsolati rektorhelyettes, Szegedi Tudományegyetem

dr. Marsi István főiskolai tanár, a Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Karának dékánja

dr. habil. Benkő Zsuzsanna intézetvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet; elnök - Szegedi Akadémiai Bizottság, Orvostudományi Szakbizottság, Egészségfejlesztési Munkabizottság

15. 30–16. 45. KEREKASZTALBESZÉLGETÉS – CSALÁDOK 2014-BEN MAGYARORSZÁGON ÉS A NAGYVILÁGBAN

Levezető elnökök:

Prof. dr. Csepeli György egyetemi tanár, a Magyar Szociológiai Társaság elnöke

dr. habil. Benkő Zsuzsanna intézetvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet; a Szegedi Akadémiai Bizottság, Orvostudományi Szakbizottság, Egészségfejlesztési Munkabizottságának elnöke

A beszélgetés résztvevői:

Arany Zoltán, intézményvezető, Dr. Farkasinszky Terézia Ifjúsági Drogcentrum, Szeged, szociális munkás, családterapeuta, addiktológiai konzulens

dr. Komlósi Piroska Éva, egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, pszichológus, családterapeuta

Markovics Zsolt, főrabbi, Szegedi Zsidó Hitközség

dr. Thorday Attila, plébános, Szeged-Csanádi Egyházmegye, Szeged-Újszeged

16. 45 – 17. 00 KONFERENCIAZÁRÓ

ABSZTRAKTOK

PLENÁRIS ELŐADÁSOK

Család

Dr. habil. Marjanucz László

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történeti Intézet, Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék

A család a demográfiai magatartás alapegysége, ezért minden másnál általánosabban elterjedt intézmény. Minden születés és haláleset megváltoztat egy meglévő családot, míg házasság esetében nemcsak két meglévő család módosul, de egy új is létrejön. A család azonban a társadalmi tevékenységnek is alapegysége. Előadásunkban főleg a Nyugat-Európában kialakult polgári család sajátosságairól lesz szó. Vizsgáljuk a háztartás és család összefüggéseit. A család a polgári korban már nemcsak rokoni szisztéma, hanem együtt élő emberel csoportja is, háztartás. Az „egy tető alatt” élők helyi kritériuma mellett egyre döntőbb az „aktivitás közösségből” fakadó funkcionális kritérium, s ezeken belül hat, érvényesül a fő összekötő kapocs, a vérségi, házasság által kialakított rokoni kritérium.

A szocializáció folyamata igen jelentős részében családi ügy, a legtöbb gyerek a családban élte le tanuló éveit, ott tanulta meg azokat a viselkedési, érték-és magatartásformákat, amelyek a társadalom folyamatos működését biztosították. Ezért vizsgáljuk a család szerkezetét (a városi élet hatása a családformára, pl. házaspárcsalád illetve családközösség elterjedtsége, a nők és gyermekek családon belüli megváltozott helyzete).

Összehasonlítjuk a tradicionális és polgári család funkcióját a reprodukció, a szocializálás és a termelési-fogyasztási egység szempontjából. Az iparosodás korában elvesztett termelői funkció megváltoztatta a családtagok egymáshoz való viszonyát az egyéni keresővé váló, fizetésért dolgozó felnőttek megjelenése miatt. Az egyre inkább fogyasztói közösségé váló polgári családban a korábbi rusztkus világtól elütő érzelmi, intim viszonyok kaptak lábra a családon belül. A kapcsolatok intimizálódása a polgári életviszonyok térhódításának következménye: a kenyérkereset házon kívülre került, míg a keresők szociális klímáját alapvetően a családi háttér szabta meg.

A polgári család demográfiai jellemzői közül a házasesetkor nagyságával foglalkozunk, mint amely a házasság termékenységét (családnagyságot) leginkább befolyásoló tényező volt.

Katolikus családmodell - a III. rendkívüli püspöki szinódus a családról

Prof. dr. Máté-Tóth András

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Társadalomtudományi Intézet, Vallástudományi Tanszék

Harminc évvel ezelőtt jelent meg Peter L. Berger és Brigitte Berger közös kötete, melynek címe „A polgári család védelmében”. (Berger, Brigitte, and Peter L. Berger, 1984) Ezt a kötetet egy esztendővel megelőzte a szerzőpáros The war over the family c. műve, amelyben az amerikai társadalomban a családról folyó ádáz vitát elemezték és értékelték. (Berger &

Berger, 1983) Tanulmányomban vázlatosan ismertetem a jeles szociológus házaspár álláspontját, majd röviden kitérek a mai magyar társadalomban a családdal kapcsolatos kultúrharc néhány példán történő vázlatos ismertetésére. Egy további lépéssel a 2014. október 9-dikén kezdődő III. rendkívüli püspöki szinódus munkadokumentumának családképét mutatom be, arra a kérdésre összpontosítva, hogy a dokumentum milyen társadalmi viszonyok között érzékeli a családokat. A polgári család és a jelenkori család problémavilága foglalkoztat. A jelenkori család dimenzióit Somlai Péter Család 2.0 c. 2013-as monográfiája alapján tárgyalom. Utolsó lépésben pedig – egyfajta kitekintésként – egy teológiai és egy társadalomtudományi kérdést szeretnék felvetni.

Kulcsszavak: polgári család, katolikus család, III. rendkívüli püspöki szinódus, kultúrharc

Élet a szülőgyilkosság után

Prof. dr. Csepeli György¹ és dr. habil. Bíró Judit²

1. a Magyar Szociológiai Társaság elnöke

*2. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Kisebbségsszociológia
Tanszék*

A bűn modern jogi értelmezései mit sem tudnak kezdeni az apa-és anyagyilkosság szociálpszichológiai kontextusával, mely visszavisz az individualizáció kialakulástörténetének eredeti konfliktusához, amikor nem egyszerűen levált, hanem szembe is került a közösséggel. A görög mítoszok érzékenyen őrzik ezt a konfliktust, mely a modern, nukleáris családokban nemzedékről-nemzedékre újra feltámad. Felfogásunk szerint a szülőgyilkosság bűne ennek a konfliktusnak az újra éledése. Kérdésünk, hogy a bűn elkövetését követően van-e lehetősége a gyilkosnak saját élete felfedezésére és megteremtésére, melyre a bűncselekmény elkövetését megelőzően reménye sem volt? Mi történik a szülőgyilkosban a gyilkosságot követően? Fel tud-e szabadulni, képes lesz-e felnőni? Kell-e, lehet-e ebben segítséget nyújtani számára?

PÁRHUZAMOS SEKCIÓK

CSALÁDSZERKEZETI VÁLTOZÁSOK

„Papa, mama: ez kerek!” A magyarországi 15-29 éves fiatalok véleménye az azonos nemű párok együttéléséről

Gregor Anikó¹ és Rédei Dorottya

1. ELTE Társadalomtudományi Kar, Társadalomkutatások Módszertana Tanszék

A közvélekedést, miszerint a hazai fiatalok az idősebbekhez képest nyitottabbak, elfogadóbbak a homoszexualitással, biszexualitással vagy általánosságban a heteroszexualitástól eltérő szexualitásokkal kapcsolatban, több kutatás is alátámasztja (Neményi et al. 2011; Takács 2011; Takács-Szalma 2013).

Előadásunkban a Magyar Ifjúság 2012-es nagymintás, 8000 fős kutatás eredményeire támaszkodva vizsgáljuk meg azt, hogy a magyarországi 15-29 évesek mennyire értenek egyet egy 1-től 5-ig terjedő skálán azzal az állítással, miszerint az azonos neműek együttélése nem tekinthető családnak, illetve lehetőségünk van arra is, hogy különféle szocio-demográfiai, illetve szocio-kulturális változók hatását is megvizsgáljuk, melyet az említett állítással kapcsolatos attitűdre fejtenek ki.

Székely Levente ifjúságszociológus az általunk is vizsgált adatbázis elemzése során alkotta meg az „új csendes generáció” jelzöt, ami többek között a mostani fiatalok konformitására is utal (Székely 2014). Jól illeszkedik ehhez, hogy az előzetes eredmények szerint a 15-29 éves fiataloknak közel fele értett egyet teljesen az általunk vizsgált állítással, vagyis gondolta úgy, hogy az azonos neműek együttélése nem tekinthető családnak.

Hasonlóan a korábbi kutatásokhoz (a fentiekén túl például Gerhards 2012), mi is többféle modellben igyekszünk rávilágítani a változók hatásmechanizmusaira. Három modellben vizsgáljuk meg az állítással való egyetértésre potenciálisan ható tényezők erősségét. Az első modellbe csak a szocio-demográfiai változókat vonjuk be, a másodikban a szocio-kulturális változók szerepelnek, végül pedig egyéb fontosabb attitűdváltozók (például tradicionális nemi szerepekbe vetett hit, a házassággal kapcsolatos attitűdök). Ezt a modellfelosztást az is indokolja, hogy egyes kutatások szerint a homoszexuálisokkal, illetve a nem heteroszexuálisokkal szembeni kirekesztő fellépés mögött komplex (politikai) szimbólum- és értékrendszerek is meghúzódnak, nem egyszerűen csak szocio-demográfiai különbségekről van tehát szó (lásd Renkin 2009, Graff 2010).

Eredményeink szerint a számos magyarázó változó dacára meglepően kis hányadban tudjuk csak megragadni az azonos nemű párok együttélésének család-ként való elfogadottságát a fiatalok körében. A komplex, immáron az összes magyarázó változót tartalmazó modell szerint a fiúk, a vagyonosabbak, Kelet-Magyarországon élők, a roma származásúak, a házasságban élők vagy azok, akik abban szeretnék majd élni, a pozitív, illetve a sovíniszta nacionalista attitűdöket vallók, valamint a tradicionális nemi szerepeket pártolók szignifikánsan nagyobb, míg akiknek mindkét szülője diplomás, valamint a saját bevallásuk

szerint mindkét nem iránt szexuálisan vonzódók szignifikánsan kisebb eséllyel vélik úgy, hogy az azonos neműek együttélése nem tekinthető családnak.

Ifjúság és család. Fiatalok gyermekvállalása, családi kapcsolatai, családdal kapcsolatos értékei az Ifjúság 2000 – 2012 adatfelvételekben

dr. Papházi Tibor¹ és Pilliók Péter

1. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet

A kutatási probléma az ifjúság családi kapcsolatainak vizsgálata, különös tekintettel arra, hogy milyenek a korosztály gyermekvállalási szándékai és akiknek már van gyermekük, vélhetően – adott helyzetükben – milyen tényezők hatásaira döntöttek a gyermekvállalás mellett, avagy ez ellen. A négy adatfelvétel megfelelő adatait vizsgálva egy olyan idősorban láthatjuk majd a kapott eredményeket, amelyek az elemzés megbízhatóságát növelik ahhoz képest, mintha csak egy-egy felvétel adatállományai alapján vontunk volna le következtetéseket.

A problémára fókuszálva olyan kérdéseket teszünk fel, hogy mik hatnak, milyen lehetséges összefüggések mutathatók ki pl. a nem, életkor vagy a testvérek száma és a gyermekvállalási tervek között, valamint vizsgáljuk, hogy a meglévő gyermekek számával milyen összefüggések, együttjárások állapíthatók meg a vizsgált változók körében, mik tekinthetők a gyermekvállalás elősegítő, és hátráltató tényezőinek. Terveznek-e gyermeket a fiatalok, és ha igen, hányat; hogyan befolyásolják ezt a meglévő, illetve a képzett, kemény és puhább változók. Hogyan kapcsolódik össze a fiatalok értékrendszere, családi körülményei, társadalmi-gazdasági aktivitása (mit csinál, tanul-e vagy dolgozik) azzal, hogy tervez-e illetve vállalt-e már gyermeket. A probléma elemzésében résztvevő független változók száma így kettő: a tervezett gyermekek és a meglévő gyermekek száma, amelyek közül az utóbbi magas mérési szinten is rendelkezésre áll. E két változóra ható tényezők elemző feldolgozása jelentik a készülő monográfia sarokpontjait.

Ezt a problémát korábban nem vizsgálták, sem a 2000-es felvételtől készült tanulmánykötetben, sem az Arctalan ifjúság címmel megjelent gyűjteményben, egyedül a 2012-es felvételtől készült kötetben jelent meg ezzel kapcsolatos publikáció. Az Ifjúság2000 – 2012 adatfelvételek eredetileg az átfogó ifjúságvizsgálat szándékával igyekeztek a korosztály legfontosabbnak ítélt körülményeire válaszokat kapni, a család kérdésköre ezekben nem volt túlságosan hangsúlyos és a vizsgálatot tervező, majd az elemzésben résztvevő kutatói kör érdeklődésének centrumában sem helyezkedtek el a családi és a gyermekvállalási kérdések. Kivétel ez alól a legutóbbi, Ifjúság2012 adatgyűjtés, amely a korábbiaknál jóval részletesebben közelített a család, párkapcsolat kérdésköréhez.

Módszertani megközelítésben azt vizsgáljuk, hogy milyen tényezők hatása mutatható ki a meglévő gyermekek számára és a gyermekek tervezésének szándékára, azaz a meglévő gyermekek számát és a tervezett gyermekeket függő változóknak tekintve megkíséreljük feltárni, hogy a független változóként bevont tényezőknek van-e hatásuk ezekre, és ha igen, milyen. A vizsgált kérdések és a változók jellege befolyásolja a választott módszert, az egyszerűbb többváltozós elemzési technikák általában elegendőnek bizonyultak a munkánk

során. A feltárt hatásokból természetesen nem lehet automatikusan oksági kapcsolatra is következtetni, ezek esetleges meglétének megállapítása minden esetben körültekintést igénylően kerülhet csak megállapításra. Vizsgálatunk másodelemzés jellegű, mivel mások által kialakított kérdéssoron felvett adatbázist vizsgálunk, ami sosem problémamentes, hiszen az egyes kérdések kialakításának, változók átalakításának mindig vannak olyan szempontjai, amelyek a feldolgozó számára rejtve maradnak.

Alternatívák és gátak jelentősége a párkapcsolati instabilitásban

Pilinszki Attila

Semmelweis Egyetem Egészségügyi Közzszolgálati Kar, Mentálhigiéné Intézet

A családok mindennapi életét alapvetően határozzák meg a szerkezeti sajátosságok és azok kihatásai a család funkcionalitására. A családbomlás kérdése nem csak egy esetleges válás után válik fontossá, hiszen a kapcsolatban jelenlévő válás lehetősége befolyásolja a felek döntéseit, egyéni és társas viselkedését.

Az családok és közeli kapcsolatokat vizsgáló kutatások egyik legtöbbet hivatkozott elméleti megközelítése a társadalmi csereelmélet (Levinger, 1976; Lewis – Spanier, 1979). Az elmélet szerint a család felbomlásának valószínűsége akkor a legnagyobb, ha kevés előny származik házasságból, gyengék a gátak, melyek megakadályozzák a házasság felbomlását, valamint csábítóak a kapcsolat alternatívái (Levinger, 1976). Korábbi vizsgálatok szerint a legerősebb gátaknak a gyermekek jelenléte, valamint vallásosság számítanak – akár az objektív gátakat, akár azok szubjektív fontosságát vizsgáljuk (Bodenmann és mtsai, 2006; Previti – Amato, 2003; Wagner – Weiß, 2006). Udry longitudinális vizsgálata alapján a házasság alternatívái jó előrejelzői a kapcsolat felbontásának: azoknál a pároknál, ahol mindkét fél magas alternatívapontszámmal bírt, többszöröse az elváltak aránya az alternatívákkal kevésbé rendelkezőknél (Udry, 1981).

Az előadás során a társadalmi csereelmélet két kulcsfogalmának, a gátak és az alternatívák szerepét vizsgálom a párkapcsolati instabilitásban, kiemelve a megjelenő nemi különbségeket. A kutatási kérdéseket egy diádikus felmérés adatai alapján vizsgálom, melynek során budapesti és Pest megyei családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok házastársként vagy élettársként együtt élő igénybevevői kerültek megkérdezésre (N = 175 pár). Az elemzéseket az Actor-Partner Interdependence Model (Kenny és mtsai, 2006) alapján végeztem, melyben lehetőség nyílik az aktorhatások (hogyan hat a megkérdezett valamely jellemzője a saját instabilitására) mellett a partnerhatások (hogyan hat a partner jellemzője a megkérdezett instabilitására) vizsgálatára is.

Apaság és a második párkapcsolat kialakításának változásai Norvégiában, Franciaországban és Magyarországon

Dr. Murinkó Livia¹ és dr. Szalma Ivett²

1. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet; az MSZT Családszociológiai Szakosztályának titkára

2. Swiss Centre of Expertise in the Social Sciences (FORS); az MSZT Családszociológiai Szakosztályának elnöke

Az előadásban a második kapcsolat kialakítását és az apaság változó hatását vizsgáljuk a férfiak körében három európai országban. A férfiak különböző alcsoportjaira vonatkozó hipotéziseinket a szükségletek, lehetőségek és vonzerő hármass elméleti megközelítése alapján fogalmazzuk meg. A Generations and Gender Survey első hullámának francia (2005), norvég (2007/8) és magyar (2004/5) adatainak felhasználásával, eseménytörténeti modellek segítségével elemezzük az első tartós kapcsolatukat 1980 után felbontott férfiakat. A kutatás újdonságát az adja, hogy a férfiakra fókuszál, több országot hasonlít össze, az időbeli változást vizsgálja, a házas és a nem házas kapcsolatokat egyaránt figyelembe veszi, és a gyermekekkel együtt élő és a külön élő apákat is megkülönbözteti egymástól. Az eredmények azt mutatják, hogy a gyermektelen férfiak esetében 1980 óta nem változott a második kapcsolat kialakításának esélye, a norvég férfiak és mindhárom országban a gyermekükkel (legalább az idő egy részében) együtt élő apák esetében nőtt. Magyarországon és Franciaországban ezzel szemben csökkenti az új kapcsolat kialakításának esélyét az, ha az apa a kapcsolat felbomlása után nem él együtt a gyermekeivel. Az eredményeket az egyes országokra jellemző családi értékek, családpolitikák, gyermekgondozási intézmények, valamint a szülői gyakorlatok szempontjából értelmezzük.

A kapunyitási pánik jelenségének hatása a családalapítási szokásokra

Molnár Éva

Debreceni Egyetem

Az elmúlt évtizedekben végbemenő gazdasági-társadalmi változások hatására a családalapításban is rendszerváltás következett be Magyarországon. A házasságkötések és születések számának visszaesése, illetve későbbi életkorra tolódása egyszerre okai és következményei is a családalapítási szokások megváltozásának.

A kedvezőtlen demográfiai adatok hátterében álló tényezők bemutatásakor a különböző kutatások más-más területekre helyezik a hangsúlyt. Az előadás során bemutatásra kerülő kutatás a posztadoleszcens életszakasz kialakulásának hatására fókuszál. A jelenség legtöbbször a gyermekvállalás elhalasztásával is jár, így össztársadalmi szinten családszerkezeti változásokhoz és a demográfiai mutatók visszaeséséhez vezet.

A modern társadalmakban megfigyelhető, hogy a szexuális érettség és a szociális értelemben vett felnőtté válás, illetve a munkavállalás időpontja fokozatosan elkülönül egymástól, így kialakul egy olyan életszakasz, amelyben a felnőtté válás dimenziói fokozatosan, egymáshoz képest részben elcsúszva jelentkeznek. Ebben az életszakaszban a fiatalok a felnőtté válás legtöbb

pszichológiai kritériumának megfelelnek, de nem elégítik ki a szociológiai követelményeket, nem rendelkeznek a felnőttkort társadalmilag alapvetően meghatározó tulajdonságokkal, nincsenek beépülve a társadalom intézményes szerkezetébe (Vaskovics, 2000).

A szociológiai szakirodalomban a fiatalkor és a felnőttkor közé beékelődő életszakaszt, posztadoleszcenciának nevezik, amelynek elemzéséhez több elméleti modell is a rendelkezésre áll. Vaskovics László (2000) értelmezésében a következő dimenziók hangsúlyosak: jogi értelemben vett leválás, közös fedél alól történő leválás, anyagi-pénzügyi leválás, önálló döntést eredményező leválás, szubjektív leválási forma. A kutatás ezek közül elsősorban a szülőktől való elköltözés és anyagi-pénzügyi függetlenedés dimenziójának vizsgálatára fókuszál.

A posztindusztriális társadalmakban megváltozott a tanulás menete és a munka világa, módosultak a nemi szerepek és párkapcsolati szokások. A posztadoleszcensek szüleik nemzedékénél hamarabb kezdik a szexuális kapcsolatokat, korábban kezdtek dönteni arról, hol és hogyan töltik a szabadidejüket, de tovább járnak iskolákba, később házasodnak és vállalnak gyereket. Nem modellszerűen következnek be a felnőtté válás olyan eseményei, mint a tanulmányok befejezése, a munkavállalás elkezdése, az elköltözés otthonról, a tartós párkapcsolat és szexuális érintkezés megkezdése, a házasságkötés és családalapítás (Somlai, 2010).

Empirikus kutatás készült el az utóserdülőkor és a kapunyitási krízis jelenségének vizsgálatára, melynek keretében tizenkét félig strukturált interjú készült el 22 és 28 év közötti debreceni egyetemistával, annak érdekében, hogy megismerjük célja generációjuk karrier-, és családalapítási terveit, családalapítással, gyermekvállalással kapcsolatos értékrendjét.

CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ, CSALÁDI SZEREPEK

Szexuális orientáció és szocializáció

Kiss Kata

Miskolci Egyetem

Előadásom témájaként egy, a miskolci meleg közösségben megjelenő érdekes jelenséget választottam, mely szerint a vizsgált közösségben sokan rendhagyó családi körülmények között élnek, és sokan szenvedtek el gyermekkori traumát. A kutatás alapját egy kutatási alany megállapítása indította, miszerint „Miskolcon majdnem minden meleg árva vagy félárva”. A kijelentést túlzónak, sőt igaztalannak tartottam, de felkeltette az érdeklődésemet az a három eset, amivel találkoztam érdeklődéseim során. Ebben a társadalmi megjelenésben érdekelt a családon belüli szocializációs folyamat és annak hatása a szexualitás megismerésére, megjelenésére és esetleges változására, továbbá az egyének jövőjére mutatóan a családi szerepek alkalmazása és annak megjelenése a saját családi közeg kialakításában. Kutatásomban olyan homoszexuális fiatalokat kérdeztem meg, akik a melegségük megismerésének elején járnak. Ez azért volt fontos, mert így az éppen lezajló, vagy a közelmúltban lezajlott folyamatokról egy tisztább, részletesebb képet kaphattam elbeszéléseik alapján. Elsősorban Miskolcra terjesztettem ki a kutatásomat, általam nem ismert árva illetve félárva személyekkel készített interjúk során. Ezekben az interjúkban kitérek a gyermekkori emlékeik részleteire, a születési családjukban jelen lévő szerepek milyenségére és megjelenésére, valamint a szexuális felismerésük alkalmára és folyamatára. Fontosnak tartom a szexuális megismerés helyzetének, időpontjának, élettörténetükben betöltött szerepének részletes tárgyalását és hatását a jövőben betöltött szerepükre. A jövő kutatása, illetve az elképzelések megértése egy fontos fókuszpont volt a számomra, hiszen a homoszexuális párkapcsolat szerepek szerinti megjelenése személyektől függően szétszaggott heteroszexuális szerepek. Ebből kiindulva a kutatás második aspektusában a volt és jelenlegi párkapcsolatukra is rákérdezek, melyekből a családi értékeket, szerepeket és szerkezeti megjelenéseket szeretném megismerni. Továbbá fontos volt egy kontroll személy elhelyezése a kutatásomban. Az ezzel a személlyel készített interjút használtam alapként, amihez a homoszexuális fiataloktól származó válaszokat hasonlíthattam. Az ő esetében az árvaság kritériumát megtartottam, pusztán a szexuális identitás kritériumát változtattam meg, tehát heteroszexuális fiatal kerestem. A kiválasztott csoporttal készített interjút összevettem a kontrollszeméllyel készített interjúval, és így kaphattam egy pontosabb képet arról, mit jelent homoszexuális árvaként felnőni, és milyen speciális jelenségek figyelhetők meg a szocializációs folyamatban.

Háziasszonyok és kenyérkereső férfjek? – A családon belüli szerepekről alkotott vélemények változása Magyarországon az elmúlt 25 évben

Rohr Adél Katalin

KSH Népeességtudományi Kutatóintézet

A magyarok a férfiak és nők családon belüli szerepeiről, a családon belüli munkamegosztásról köztudottan hagyományos nézeteket vallanak. Ezt már a rendszerváltást megelőzően, majd azt követően is több hazai és nemzetközi elemzés bizonyította. A nyugat-európai államokkal ellentétben Magyarországon nagyobb a támogatottsága a nők kizárólagos háziasszonyi szerepének, és annak a véleménynek, hogy az anya munkavállalása káros hatással lehet a család életére, vagy a kisgyermek fejlődésére, valamint az anyák és gyermekek közti kapcsolatra. A kétkeresős családmodell helyességére vonatkozóan azonban szinte teljes az egyetértés a magyar társadalomban.

Az International Social Survey Programme Family and Changing Gender Roles adatfelvételt 1988-ban végezték el először Magyarországon, azóta további három alkalommal került rá sor: 1994-ben, 2002-ben és legutóbb 2013 tavaszán. A kutatás részletesen foglalkozik a családon belüli szerepekkel, a feladatok megosztásával, a nők, anyák munkavállalásának megítélésével. Az adatfelvételeknek köszönhetően jelenleg 25 év távlatából vizsgálhatjuk a témában az attitűdök változását.

A rendszerváltáskor többen azt remélték, hogy a magyarok gondolkodásmódja közeledni fog a nyugat-európai mintához, így a családon belüli szerepek tekintetében is nyitottabbá válik. Ezzel szemben az 1994-ben végzett ISSP adatfelvétel eredményei szerint a feleségek és férfjek szerepeiről sok esetben még tradicionálisabb nézetekkel találkoztak Magyarországon a kutatók, mint 1988-ban. Mivel a 2000-es évek körüli más kutatások, és a 2002-ben készült újabb ISSP adatfelvétel is azt mutatták, hogy a hagyományosabb irányba történő elmozdulás nem volt tartós, és az attitűdök újra az 1988-ban tapasztaltakhoz hasonlóan alakultak, vagy még modernebbnek mutatkoztak, így a kutatók az átmeneti, 1994-ben tapasztalt „megingást” a rendszerváltás okozta sokkhatással, a munkaerőpiac hirtelen változásával magyarázták. Előzetes várakozásaink szerint az 1994 és 2002 közötti modernizáció irányába mutató tendencia folytatódott az elmúlt évtizedben. A legújabb, 2013-as kutatási eredmények ezt a várakozást részben alátámasztották: bizonyos szempontból a családon belüli szerepekről alkotott vélemények valóban távolodtak a hagyományos elképzelésektől. Kevesebben gondolták, hogy az anyák munkavállalása káros lenne a család életére nézve, többen vélték úgy, hogy a nők számára a kizárólagos háziasszonyi szerep nem olyan kielégítő, mint a kereső tevékenység, más téren azonban ugyan kis mértékben, de újra a tradicionálisabb irányba fordultak az attitűdök.

Az előadás célja egyrészt a családon belüli férfi és női szerepekhez, szerepmegosztásokhoz kapcsolódó attitűdök változásának vizsgálata 1988 és 2013 között elsősorban az International Social Survey adatfelvétel eredményeire támaszkodva. Emellett célja az is, hogy részben felvázolja, milyen tényezőkre vezethető vissza az attitűdök módosulása az adatfelvételi időpontok között. A szakirodalmak alapján a változások fontos mozgatórugói a periódus- és kohorszhatás. Az előbbi szerint az attitűdök módosulásában szerepet játszanak olyan tényezők, melyeket a társadalom tagjai együtt élnek át, melyek hatással lehetnek véleményükre. A változások másik mozgatórugója lehet a kohorszhatás, tehát az a folyamat,

mely során a társadalomban az idősebb, hagyományosabb nézeteket valló születési kohorszok tagjai helyére fokozatosan az újonnan felnövekvő fiatal, nyitottabb csoportok lépnek. A családon belüli szerepekhez kapcsolódó attitűdök vizsgálata esetében a két hatás elkülönítésére Glenn Firebaugh aritmetikai dekompozíciós módszere tűnt a legmegfelelőbbnek. Ezzel a módszerrel meghatározható, hogy az egyes időszakok között a családon belüli szerepekhez kapcsolódó attitűdök változását milyen mértékben okozta a periódus-hatás, és milyen mértékben a születési kohorszok „cserélődése”.

A gyermekkori kötődés védő szerepe az antiszociális viselkedés kialakulásával szemben, állami gondoskodásban és családban felnövő férfiak körében.

Osváth Viola¹ és dr. Pohárnok Melinda

1. Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Kutatásunkban azt vizsgáltuk, hogy a családnak, vagy az azt pótló kötődési személyeknek milyen védő szerepe van az antiszociális személyiségfejlődéssel szemben, illetve hogy milyen, a családi kapcsolatokban fellelhető diszfunkciók vezethetnek antiszocialitáshoz.

Gyermekklinikai tapasztalataink azt mutatták, hogy a gyermekvédelmi gondoskodásban felnövő fiatalok közül azoknak a legnehezebb segíteni a szocializációját, akik több nevelőszülőnél nevelkedtek, majd végül gyermekotthonba kerültek.

Szakirodalmi hivatkozások:

Hanák Katalin 1983-ban vizsgálta állami gondoskodásban élő fiatalok narratíváját származási családjukkal kapcsolatban. A rendezetlen családból származó, antiszociális magatartású vizsgálati személyek válaszai a többi csoporthoz képest a legtöbb pozitív, illetve negatív megnyilvánulást tartalmazták, viszonylag kevés volt a semleges hozzáállás.

A felmérés egy másik, számunkra releváns eredménye, hogy minden vizsgált állami gondozott az átlagnál nagyobb arányban nyilatkozott pozitívan nevelő szüleiről (26%), de ugyanígy a negatív értékelést tekintve is ők vezettek (57%). Az eredmények arra utaltak, hogy a nevelőszülő nyújthat támaszt a gyerekek számára, lehet segítője, erősítője, de sajnos az esetek viszonylag nagy hányadában inkább tovább nehezíti az egyébként is nehéz sorsú gyermek dolgát. (Hanák K.: Társadalom és gyermekvédelem. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983. 127-147. old.)

Gauthier és munkatársai 2004-ben közölt kutatásukban¹ hangsúlyozzák, hogy a nevelőszülőknél elhelyezett gyermekeknél mennyire fontos a kötődések folyamatossága a normális fejlődés érdekében. (Gauthier Y., Fortin G., Jéliu G.: Clinical application of attachment theory in permanency planning for children in foster care: The importance of continuity of care. *Infant Mental Health Journal*, Volume 25, Issue 4, pages 379–396, July/August 2004)

Cél:

A vizsgálat célja annak a felmérése, hogy a gyermekkori kötődések alakulása: kötődési személyek száma, kötődések milyensége, azok gyakori megszakadása, a kötődési személyekkel kapcsolatos traumatikus élmények, szerepet játszhatnak-e az antiszocialitás kialakulásában.

Vizsgálati személyek:

A vizsgálatban 162 férfi vett részt, akiknek a fele állami gondoskodásban nőtt fel, másik fele családban. Mindkét csoportnak a fele a vizsgálat időpontjában börtönbüntetését töltötte, a másik fele pedig büntetlen előéletű volt.

Módszer:

A vizsgálati személyek egy, a szerzők által összeállított kérdőívet töltöttek ki gyermekkori kötődéseikre vonatkozóan. Először egy Moreno féle szociális atomot rajzoltak meg arról, hogy kik voltak számukra a fontos személyek, ill. hogy a kötődéseik mennyire voltak stabilak gyermekkorban, majd szülőkre-nevelőszülőkre vonatkozó emlékekkel kapcsolatos kérdésekre válaszoltak.

Eredmények:

A kérdőívek feldolgozása során szinte minden mutatóban egyforma képet kaptunk mindkét család nélkül felnővekvő csoport és a börtönbüntetését töltő családban felnővekvő vizsgálati személyeknél, viszont szignifikánsan eltérnek tőlük a családban felnővekvő büntetlen előéletűek. Szignifikáns különbség az állami gondoskodásban felnővekvő büntetett és büntetlen előéletű személyek között csak azt illetően volt, hogy megmaradt-e a kapcsolat a nevelőszüleikkel felnőtt korukig, ami azt támasztja alá, hogy egy erős, tartós kötődés védelmet jelenthet az antiszocialitással szemben. (Eredmények részletesebb bemutatását lásd bővített absztraktban.)

A népességfogyás szocializációs gyökerei

Dr. Benda József

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Ha az európai népek körében évszázados perspektívában gondolkozunk, nemzetünk helyét és lehetőségeit a népesség száma szabja meg. A népességfogyás okainak (ontogenezisének) felderítése és a tendencia visszafordítása népünk jövőjének meghatározója.

Demográfusaink évek óta elemzik népesedési helyzetünket, keresve a kiutat a népesedési válságból. Írásaikból kitűnik, hogy az évtizedek óta fennálló okoknak sok-sok összetevőjét felismertük már, s találtunk megoldási alternatívákat. Kormányzati szinten, első sorban gazdasági jellegű lassú építkezés kezdődött a negatív folyamatok visszafordítására. A folyamat azonban a kisebb elmozdulások ellenére nem fordult vissza, ami azt mutatja, hogy a mély struktúrák és az okok egy részének feltárásával még mindig adósok vagyunk. Ezért a feltárt tényezők számbavétele mellett érdemesnek tűnik kiegészíteni a vizsgálatokat a

fogyatkozó nemzedékek szocializációjára is, amely felszínre hozhatja a fogyatkozó népesség magatartás-választásának mélyebb motívumait.

Kutatásunk ezért bizonyos értelemben szocializáció történet. Annak összefüggéseit keressük, hogyan változott a magyar népesség csecsemő és kisgyermekkorai szocializációja, különös tekintettel az anya- gyermek kapcsolatokra. Komplex, interdiszciplináris megközelítésben keressük a folyamatok összetevőit, alkalmazva a fejlődéslélektan, a szociálpszichológia, a demográfia, szociológia, pedagógia tudományok módszertani megközelítéseit.

A népességfogyás egyik komponense - véleményünk szerint - a kisgyermekkorai anya-gyermek kapcsolatok tömeges sérülésére vezethetők vissza, amelyek főként az 1950 és 1967 közötti időszakban következtek be, s hatásuk azóta is gyűrűzik. A népesség növekedési pályára állítására (vagy egyensúlyba hozására) hosszú távon, végső soron, úgy tűnik számunkra, a családok belső kohéziójának, bizalmi szintjének rehabilitációja révén van mód. Ez komplex hatásrendszerrel érhető el, amelyben a sokoldalú családtámogatási rendszerek kiépítése mellett nem nélkülözhető — az iskolai intézményrendszer révén — a személyközi kapcsolatok kultúrájának fejlesztése sem.

A szocializáció mediátorai: a tárgyak – autizmus spektrum zavarral élő- és tipikus fejlődésmentű gyermekek tárgyi játékának összehasonlító vizsgálata

Kékes Szabó Marietta¹ és dr. habil. Szokolszky Ágnes

1. Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Világunk az emberi cselekvések által formálódott – formálódik, és a benne előforduló dolgokat speciális tevékenységekre használjuk szükségleteink és kulturális történetünk szerint. A tárgyak –Leontyev (1981) megfogalmazásában – a humán tevékenységek kikristályosodásai. A gyermek a megfelelő cselekvési minták elsajátításával, tárgyhasználati konvenciók megértésével és végzésével lép be a társadalom által elfogadott közös gyakorlat rendszerébe. A tárgyak egyéni és közös tevékenységekre „sarkallnak”, de korlátokat is szabnak a velük végezhető lehetséges aktivitások tekintetében. A szülők és gondozók szerepe jelentős a kulturálisan elfogadott tárgyhasználat elsajátításában, emellett azonban mind a felnőtt, mind pedig a gyermek életében nagy tere van a nem konvencionális, kreatív tárgyhasználatnak (Williams & Costall, 2000). Mindez a normál fejlődési folyamatok részét képezi. Autizmus spektrum zavarban (autism spectrum disorder, ASD) viszont – a Wing-féle triásként ismert főbb diagnosztikai tünetcsoportok (kommunikáció, társas interakció és fantázia) (Wing & Gould, 1979) mellett olyan szokatlan érzékelési-észlelési tapasztalatok (Bogdashina, 2003; Kékes Szabó & Szokolszky, 2012) és kapcsolódó atipikus tárgyhasználati sajátosságok (Ungerer & Sigman, 1981; Park, 1983; Frith, 1991; Jordan, 2007; Beyer & Gammeltoft, 2007) is megfigyelhetők, melyek az egyén mindennapokban való boldogulásának, szocializációjának gátjaként állnak. Az elmúlt években bár néhány kutatás foglalkozott a tárgyhasználat fejlődésével, azok elsősorban a tipikus fejlődésmentet mutató gyermekekre orientálódtak és kevésbé vizsgálták a valóságos tárgyhasználati helyzetek

kínálta interperszonális kommunikációt a helyzet részeként. Kutatásunkban a gyermek, a „másik” (szülő) és a tárgy hármass referenciaterében vizsgáltuk hat-hat ASD-vel élő, illetve tipikus fejlődésű gyermek és szülő páros tárggyal végzett cselekvéseit és verbális kommunikációját félig strukturált játékhelyzetben, a családok otthonában. A résztvevő gyermekek életkora kettő és hét év között volt, az ASD és a TD csoport életkor és mentális kor szerint páronként illesztett volt (a szülők által rendelkezésre bocsátott, diagnosztikusalkotáshoz felvett szakértői vélemények alapján). A kialakított helyzetek, illetve a tárgyak felhívó jellege megfelelő tárgyhasználatra, fantáziajátékra, illetve utánzásra sarkallt. A videofelvételek elemzése a Noldus Observer XT 8.0 viselkedéselemző programszoftverrel, a statisztikai elemzés az SPSS 15.0 for Windows Evaluation Version statisztikai programmal történt. Eredményeink a TD-gyermekeknél igazolták a tárgyak sokértelműségére való nyitottságot és a kreatív tárgyhasználati formák dominanciáját. Az ASD-gyermekek ezzel szemben inkább explorációt (esetleg „megfelelő tárgyhasználatot”) végeztek, tipikusan a tárgyak egy-egy izoláltan kiemelt tulajdonságára fókuszálva, annál megtapadva. A szülők jellemző módon mindkét minta esetén a gyermek által kevésbé preferált tárgyhasználati formát demonstrálták nagyobb gyakorisággal, illetve időtartamban. Az ASD-gyermekek szülei főként explicit módon, tanító szándékkal támogatták gyermekük tárgyi manipulációját. A TD-gyermek szülei ezzel szemben inkább engedtek szabad teret a gyermek felfedező kedvének és inkább „csak” bekapcsolódtak a gyermek által kezdeményezett játékfolyamatba, illetve verbális kommunikációjukban is – kérdéseikkel és válaszaikkal - elsősorban inspirálták a gyermek tevékenységét, mintsem annak irányát meghatározni törekedtek volna. A feltárt eredmények a szülők szupportív folyamatba való bevonásának módjával összefüggésben, valamint a diagnosztikai- és intervenciós munka szempontrendszerének új szempontokkal történő bővítése terén végzendő további kutatások szükségességére világítanak rá.

Mélyszegénységben élő nők szexuális viselkedését befolyásoló párkapcsolati tényezők

Czibere Ibolya

Debreceni Egyetem

Az előadás a mélyszegénységben élő nők párkapcsolati jellemzőinek egyik szegmensét, a szexuális viselkedést befolyásoló családi együttélési jellemzőket és azok hatásait mutatja be. A mélyszegénységben élő nők számára konfliktusforrást jelentő problémák vizsgálata bizonyította, hogy a házasság vagy együttélés anyagi alapjai hatással vannak a családi élet minőségére, kihatnak a konfliktusok keletkezésére és fennmaradására is. A családokban kialakult mélyszegénységi helyzet és az ezzel együtt járó körülmények (tartós pénztelenség és kiszolgáltatottság, permanens konfliktusok, agresszivitás, szenvedélybetegség, bántalmazások, kommunikáció-hiány, stb.) azt eredményezik, hogy a nők többségének életében a szexualitás nem az érzelmi szükségletek kielégítésének egyik színtere, hanem házimunka szintű női feladat, illetve folyamatosan elhárítandó kényelmetlen szituáció. A megkérdezett nők párkapcsolaton belüli érzelmi és szexuális viszonyai alacsony minőségűek, a szeretetlenség és a szexuális örömtől történő szinte teljes megfosztottság jellemzi

mindennapjaikat. A nők zömének párkapcsolata rendkívül instabil, amely sem a társadalmi elvárásoknak, sem a benne élő nők elvárásainak nem tesz eleget. A szexuális, érzelmi, intellektuális, gazdasági, társadalmi, kulturális és morális értékek cseréje körükben nem kölcsönösen megy végbe, kifejezetten az egyoldalúság jellemzi. Azt mondhatjuk, hogy ezek az értékek a mélyszegénységben élő nők kapcsolataiban nem elégítődnek ki tartósan, és nem állnak be az egyensúly állapotába, ezért ez a folyamat részükről egy elhúzódó deficit állapot.

Az előadás alapját egy 89 mélyinterjúra épülő kvalitatív kutatás eredményei adják, amelynek felhasználásával bemutatásra kerülnek a nők életében jellemző tipikus párkapcsolati konfliktusok, elszenvedett bántalmazások és mindezek hatása a szexuális viselkedésükre.

CSALÁDFUNKCIÓK ÁTALAKULÁSA

Családi funkciók, gyermeki szükségletek és az állam

Dr. Husz Ildikó

MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Amikor a család szerepének gyengüléséről, funkcióvesztéséről beszélünk, akkor többek között azt hozzuk fel bizonyítékkul, hogy az ellátott funkciók közül elsődleges jelentőségű biológiai és társadalmi reprodukció tevékenységeinek növekvő része már nem a család keretei között történik. Az oktatási, nevelési, gondozási, de a fogyasztási funkció jelentős részét is a családon kívüli intézmények – óvoda, iskola stb. – látják el, mint ahogy a tágabb értelemben vett biológiai reprodukció folyamatában is egyre több szerep jut más intézményeknek (egészségügy, szociálpolitika, családpolitika stb.). Ha mindezt a gyermek oldaláról nézzük, akkor azt mondhatjuk, hogy a gyermekek szükségleteinek kielégítésében egyre nagyobb szerep jut a családon kívüli intézményeknek.

Ez a nézet azonban megtévesztő annyiban, hogy ugyan a gyermeki szükségletek kielégítésének egy részét valóban nem a család végzi, azonban a szükségletek megfelelő kielégítésének felelőssége továbbra is a családé. A család felelőssége az, hogy olyan iskolába küldi-e a gyereket, amely a legjobban segíti őt a képességeinek kibontakoztatásában; hogy a gyermek megfelelő mennyiségű és minőségű ételmeget kap-e, függetlenül attól, hogy otthon fogyasztja-e azt el vagy másutt; hogy egészségügyi vagy más problémája megfelelő kezelést kap-e stb. Ebben az értelemben tehát a család szerepe az utódok felnevelésében, a biológiai és társadalmi reprodukcióban nem gyengült, még ha az ezzel kapcsolatos feladatokat más, erre szakosodott intézményekkel munkamegosztásban látja is el.

Az előadásban a gyermeki szükségleteket vizsgálva azt mutatom be, hogy az egyes társadalmi rétegeknél mely szükségletek kielégítésére milyen mértékben képesek ma a családok, valamint hogy ebben milyen szerepet játszanak anyagi okok és milyen mások. A kutatás empirikus alapját egy 2013-2014-ben végzett kérdőíves felmérés adatai jelentik, amelyet 23 leghátrányosabb helyzetű kistérség gyermekes családjainak körében vettünk fel. A mintegy 6.100 család adatait tartalmazó adatbázis többek között kitér a gyermeki szükségletek kielégítettségére is. Az előadásban az erre vonatkozó eredményeket fogom ismertetni, összehasonlítva azokat az országos adatokkal.

Az empirikus eredmények bemutatása után néhány gondolatot szeretnék felvetni egy ismert dilemmáról az állam szerepével kapcsolatban. Az államnak feladata ugyanis egyfelől a gyermekek szükségleteinek kielégítésére nem képes családok támogatása (szociálpolitika), másfelől a családok funkcionális működésének erősítése (családpolitika). Úgy tűnik azonban, hogy ez a két szerepkör a gyakorlatban gyakran egymás ellen hat, hiszen azáltal, hogy egyes szükségletek kapcsán nem csak az ellátás feladatát, de annak felelősségét is átvállalja, gyengíti a család utódnevelési funkcióját. Az előadásban javaslatot fogalmazok meg azzal

kapcsolatban, hogy ha nem is lehet megszüntetni ezt a dilemmát, de hogyan lehet csökkenteni a fenti két szerepből fakadó feszültséget.

Eltérő családi életpályák és életpálya ütközések

Dr. Szegő Szilvia

Szegedi Tudományegyetem

A család egyre jobban levált a rokoni kapcsolatok szövevényéről és egyre inkább a reprodukció szempontjából elengedhetetlen tagok, a szülők és a gyermekek együttesévé lett, akik a korábbinál sokkalta jobban követhették és kényszerültek követni az ipar igényeit. A piaccgazdaság képére formált család a nukleáris család. A családi formaváltás azonban nem csupán történelmi távlatokban zajlik. Egyetlen család is életében több formát ölt, mert hasad, egyesül, nagyságát tekintve nő vagy csökken stb. Megítélésem szerint a nehézség ellenére a család életpályáján önazonossága definiálható. Az élő szervezetek éppen azért élők, hogy bonyolult kölcsönhatásban vannak a környezetükkel, önazonosságát újratermeli, korábbi funkcióit ellátja. Ez igaz a családra is: bár tagjai cserélődhetnek, a család - mert ellátja korábbi funkcióit - fenntartja önmagát. Vagyis a család önazonosságát alapvető funkciójára nézve lehet definiálni: ez pedig a gyermekvállalás és a gyermekek felnevelése.

A kor a család jellemzésének csakúgy fontos tényezője, mint például az, hogy a családnak hány tagja van, közöttük hány gyereke stb. A gyerekek létevel jellemzett család már önmagában bizonyos idődimenziót visz a család elemzésébe. A szülőknek nem csupán egyéni életpályája, hanem családi életpályája is van, és ebben kitüntetett szerepe van a szülők nevelési életpályájának. A nevelési életpálya terhe a szülők számára nem csupán a gyermekek kiiskoláztatását jelenti, hanem valamennyi gyermekük felnőtté nevelését, a felnőtté válás teljes spektrumában.

A népesedési mintában demográfiai „parancs” a gyermeknevelés „időben” történő befejezése. A szülők azon korát, amikor a gyermeknevelést a legkisebb gyermek esetében is befejezik (annak kora elére a 20 évet) - neveztem el a szülők nevelési korának. Ez a kor hasonlóan életpálya szakaszt definiáló kor a tanulmány szerint, mint az első gyermek időzítésének kora.

A gyermekek megszületése, nevelésük különféle fázisai, majd később önállósulásuk egyben az eredeti család születése, virágzása majd alkonya; a család létének napfordulói. Erre a megfontolásra építi a tanulmány a család életpálya szakaszolását. A szakaszolást folyamatosan ellenőriztem a KSH időmérlege és háztartásstatisztikájának adatai alapján.

Az egyszemélyes háztartások jelentős része idős háztartás. Már nem vesznek részt a reprodukcióban, már zömmel nem aktívak és mindezek következtében a háztartás életpályájának sajátos útját járják, amely nem vethető egybe azokéval, akik még az életpálya elején hoznak létre egyszemélyes háztartást. Az egyszemélyes háztartások átlagéletkora, több mint 60 év (holott köztük fiatal egyszemélyes háztartások is vannak), ami azt mutatja, hogy ez az egyszemélyes háztartás az életpálya végének jellemző háztartás típusa. E tekintetben azonban – az ifjúkor megjelenésével – jelentős változás megy jelenünkben végbe.

A kutatás során kimutattam hogy éles ellentét áll fenn a családok munkaerő-piaci és demográfiai életpályája között. A családok munkaerő-piaci terhelésének csúcsra járatása gyakorlatilag egybeesik a reprodukciós terhek csúcsra járatásával. Ezzel szemben a szülői generáció még csak nevelési életpályája delét sem éri el, amikor már megkezdődik kiszorulása a munkaerőpiacról. Ez jelentősen lerövidíti azt az időt, amíg a szülők arra számíthatnak, hogy “tisztségben” felnevelhetik gyermekeiket. A tanulmány külön figyelmet szentel a családi életpályák jelentős területi különbségeinek kimutatására.

2. A kutatás célja az, hogy a család a gazdasági elemzésekben súlyának nagyobb szerepet kapjon. Az egyének gazdasági motivációit, döntéseit nem csupán egyéni helyzete, hanem a családi körülményei is jelentős mértékben meghatározzák. A család elismerése a gazdaságban új területe a közgazdaságtanban. Abban újít az elemzésem, hogy egyben életpálya szemléletbe helyeztem a kutatást, ehhez pedig annak fogalmi rendszerét ki kellett dolgozni. Módszertani újításom, hogy ehhez a KSH elemi szintű adatbázisát is felhasználtam, tehát a fogalmi rendszer alkalmasságát folyamatosan ellenőriztem.

3. Az eredmény fókuszpontja: a demográfiai és a gazdasági folyamatok egységes kezelése, tulajdonképpen gazdaságdemográfiai módszer kialakítása a család és gazdasági jellemzőinek egységes kezelésére. A demográfiai és gazdasági folyamatok ütközését – és ezzel a fenntarthatósági követelmények sérülését – mutatja be a tanulmány: a fenntarthatóság sérülésének belső – intézményi okait feltárva.

Család, reprodukció és fenntarthatóság

Dr. habil. Tóth I. János

Szegedi Tudományegyetem, Filozófia Tanszék

A reprodukció a család legfontosabb funkciója. Előadásomban ezt a kérdést a fenntarthatóság (Brundtland 1987) szempontjából vizsgálom, amelynek etikai (sustainability ethics) vonatkozásai is vannak (Potter 1971; Jonas 1984; Beckert 2012). Demográfiai szempontból a fenntarthatóság döntően a túlnépesedés (Malthus, Elrich 1968, Meadows 2005) problémájához kapcsolódik. Fenntartható állapotról akkor beszélhetünk ha a népességszám állandó és a népesség környezetterhelése sem haladja meg az adott terület eltartóképességét. Más szóval a stabil népességszám szükséges, de nem elégséges feltétele a fenntarthatóságnak. Egy közösség népességének dinamikája szempontjából meghatározó fontosságú a teljes termékenységi arányszám értéke. A közösség demográfiai helyzetét persze a fertilitási arány mellett más tényezők (közösség nagysága, reprodukív korú nők száma, halálozási arány, ki és bevándorlás) is befolyásolják, amelyeket a ceteris paribus elv alapján állandónak tekintek. A teljes termékenységi arányszám értéke alapján minden közösség alapvetően három különböző állapotban lehet: stabil, növekvő és csökkenő. Ha a termékenység arányszám kettő körül van, akkor a közösség létszáma állandó. Az ilyen országokban (Indonézia:2,18; USA:2,1; Franciaország: 2,0 gyermek/nő) nincs szükség a termékenység társadalmi és erkölcsi szabályozására.

Bizonyos régiókban (Európa, Oroszország, Japán) azonban a nők termékenysége elmarad a fenntarthatósági szempontból ideális kettes értéktől. Ennek ellenére Nyugat-Európában nincs demográfiai válság, hiszen alacsony termékenységet (pl. Ausztria, Németország: 1,4) kompenzálják a bevándorlók. Kelet-Európát azonban egyszerre jellemzi az alacsony termékenység (pl. Ukrajna: 1,5; Magyarország: 1,3) az elvándorlás és a magas halandóság, s mindez szükségszerűen vezet a közösség elöregedéséhez, a népesség csökkenéséhez és végül kihalásához illetve asszimilációhoz. Ebből következik, hogy ezeknek az országoknak ösztönözni kell a családokat és a nőket a nagyobb gyermekvállalásra. Ezek lépések a fenntarthatóság etikájával is összhangban vannak. A fenntarthatósági etikának itt is ki kell mondania, hogy az elégtelen népesedésből fakadó demográfiai válság esetében a gyermekvállalása kérdése nemcsak a család és a nő magánügye, hanem döntésnek morális vonatkozása is vannak. Az alacsony fertilitású közösségekben az emberek a két vagy több gyermek felnevelését tehernek tekintik. Éppen ezért a fenntarthatósági etikának arra kell ösztönöznie a párokat, hogy legalább két gyereket szüljenek és neveljenek fel. Azaz ebben a válságban a kevesebb mint két gyermek vállalása erkölcsileg elfogadhatatlan és rossz viselkedés, míg a több mint két gyerek vállalása (akarása) jelenti az erkölcsileg jó és kívánatos viselkedés.

Változó családmódel - új szülői szerepek

Galántai Júlia

ELTE TÁTK SZDI

Magyarországon egyre több tanulmány foglalkozik a családon belüli nemi szerepek mai változásaival, és a munkaerőpiac nemi szerepekre gyakorolt hatásaival. A férfi, ezen belül is az apák szerepével, és a gyermekgondozási feladatokban való részvételtől viszont viszonylag kevés szakirodalom foglalkozik.

A hagyományos, tradicionális családmódel követése és a nemi szerepekkel való azonosulás összefügg a mai magyar családokban is (Dupcsik-Tóth 2007, Spéder 2011), de vajon az apák szerepe a gyermeknevelésben is szorosán kapcsolódik ehhez a normakövetéshez? A „második műszak” (Hochchild 1989) elvégzése a nők számára súlyos időbeli veszteséggel jár, mely mind a nők általános jóllétét, mind pedig a munkaerőpiacon való teljesítést befolyásolhatja. Blaskó nemzetközi adatokat is összehasonlító tanulmánya szerint (Blaskó 1995) míg Magyarország a házimunka megosztásában sereghajtó szerepet tölt be a nők terhére, addig a gyermeknevelési feladatok megosztásánál már erősen az európai középmezőnyhöz tartozunk. Jelentheti-e ez az adat, azt, hogy a gyermeknevelésre szánt idő egyre inkább fontos feladat mindkét nem számára?

CSALÁD ÉS EGÉSZSÉG

Család-tükör-képek – családreprezentációk összehasonlító vizsgálata pszichoszomatikus- és egészséges családok körében

Kékes Szabó Marietta

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

Az emberi valóság felfogása mind az egészségben, mind pedig a betegségben egységes- és integrált szemléletet kell követni. A pszichoszomatikus zavarok az emberi megbetegedés sajátos módját képviselik, melyeknél a biológiai-és pszichoszociális faktorok interakciójának jelentősége fokozott hangsúlyt nyer (Onnis, 1993). A tünetképződés hátterében a család, mint elsődleges szocializációs közeg szerepe - főként gyermekkorban -, megnövekedett. Az egyén betegsége ugyanis nem egyszerűen adott tünet manifesztálódása, de mintegy megoldás is valamilyen struktúrán belüli problémára, miáltal azonban a család diszfunkcionális működése megerősítést nyer (Bárdos, 2003). A gyermeknek a szülői konfliktus(ok)ba történő bevonódása (mediátor szerep – háromszögelés/trianguláció jelensége), a(z) anya/apa mellett és a másik féllel szemben kikényszerített pártállása, valamint a családtagok beteg megóvására irányuló törekvései, iránta való aggodalma, mint konfliktuskerülő, patogén jegyek, számos kutatásban igazolásra találtak (Minuchin, Rosman, & Baker, 1995). De a változatos megjelenésű pszichoszomatikus tünetek mögött álló családi organizációs sajátosságok között jelentős eltérés napjainkig nem került bizonyításra. Az interakciós sajátosságok megismerését ráadásul nehezíti (pl. asztmásoknál), hogy a rendszert alkotó tagok „zárt kört alkotnak, és nehezen engednek betekintést a család életébe” (Kelen, 1982, 124. oldal). Rendszerszemléletű vizsgálatomban olyan két nehézlégzéses betegség egyikében szenvedő fiatal felnőttek családreprezentációit hasonlítottam össze - Gehring (2010) Családstruktúra Tesztjének (Family System Test, FAST) alkalmazásával -, amely megbetegedések egymással komorbiditást mutatnak, illetve egyfajta kontinuum-modell mentén elrendezve tünet-ekstenzióként is felfoghatóak: asztma (asthma bronchiale, AB) és pánikbetegség (panic disorder, PD). Gehring és Marti (2006) klinikai- és pszichiátriai járóbetegek, valamint egészséges státuszú egyének körében, azonos teszttel végzett vizsgálatait és a fent említett munkák nyomán a betegminták esetében kevésbé összetartó (alacsonyabb szintű kohézió) (első hipotézisem, H1) és erőteljesebb dominancia viszonyokat mutató (magasabb szintű hierarchia) (második hipotézisem, H2), avagy gyengébben körülírható nemzedéki határokkal bíró családokat feltételeztem (harmadik hipotézisem, H3). Továbbá kutatásomban a pszichoszomatikus családoknál leírt háromszögelés jelenségét is tekintettem. Ezzel összefüggésben a betegcsoportoknál annak magasabb arányú előfordulását vártam (negyedik hipotézisem, H4). A kísérleti csoportokba 15 asztmával- (életkor: 16,5-28 év között, átlag: 21,433 SD: 2,470; 15 nő) és 15 pánikzavarral – és asztmatikus előzménnyel - diagnosztizált fiatal (életkor: 19,5-28,5 év között, átlag: 21,876 SD: 2,287; 15 nő), a kontrollcsoportba pedig 20 egészséges személy került (életkor: 17,5-29 év között, átlag: 21,375 SD: 2,316; 20 nő). A tesztfelvételt diádikus helyzetben végeztem. Az eredmények - a családrendszer szintjén - elsősorban tendenciális különbségeket mutattak. Eszerint az egészséges személyek, tipikus

helyzetben, a családtagok közti kohézió legerősebb fokát projektálták, míg ez a dimenzió leggyengébbnek a pánikbetegeknél bizonyult. A családon belüli hierarchia a betegmintákon volt kifejezettebb. A családstruktúra, trianguláció és generációs határok stabilitása/labilitása vonatkozásában a Khí négyzet-próba nem mutatott szignifikáns eloszlásbeli különbséget. Hipotéziseim statisztikailag tehát nem nyertek igazolást, noha H1- és H2-vel összhangban a kapott tendenciális eltérések igen szembetűnőek. Ezek tükrében pedig a pánikbeteg – korábban asztmával diagnosztizált - fiataloknál a családon belül észlelt kohézió csökkent szintje látszik, mely FAST-dimenzió a hierarchia dimenzióban felvett értékkel együtt az asztmás fiataloknál végső soron a „kiegyensúlyozott családszerkezet” gyakoribb előfordulását mutatta. Vagyis a pánikbetegeknél idővel a családi organizáció és/vagy a családrendszerrel alkotott kép (emocionális- és kognitív folyamatok) változása(i) vélelmezhetőek. A nehézlégzéses betegségek közti kapcsolat megértése azonban további kutatásokat kíván, illetve elsősorban a longitudinális vizsgálatok nyújthatnak hitelesebb képet a tünetváltozás/-extenzió hátterében meghúzódó okokról.

Életstílus és egészség a németországi családokban. A családegészség-kommunikáció egy sajátos példája a stíluskommunikáció tükrében Nádudvari Gabriella

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

A stíluskommunikációs aspektus az életstílus-kutatás spektrumát tágítja. A németországi egészség(pénztári) kommunikáció speciális terepében egy családegészség érdekében történő közlésfolyamatot mutatunk be. A család-egészség kommunikáció üzeneteit az ún. AOK-családtanulmány tartalmazza, melynek egy kvantitatív, empirikus kutatás képezi az alapját. A tanulmány célja egy praktikus elemeket tartalmazó programjavaslat kidolgozása volt. Ennek segítségével a család által a gyermekek egészsége tartósan biztosítható.

A 2014 márciusában publikált AOK-családtanulmány, melyet az AOK Bundesverband megbízásából a SINUS Markt-und Sozialforschung munkatársai Prof. Dr. Ulrike Ravens-Sieberer és Prof. Dr. Klaus Hurrelmann szakmai vezetésével készítettek, nemcsak a legfrissebb német nyelvű családszociológiai kutatások recepciójának szempontjából releváns, hanem kommunikációs szisztémájának jellege alapján is fontos, mert példáján tudományos stíluskommunikációs következtetések vonhatók le.

A vizsgált folyamatban feltárt stíluskommunikációs eszközök bemutatása és alkalmazása hozzájárul ahhoz, hogy az egészség(pénztári) kommunikáció emberarcú legyen és olyan társadalmi szükségletet elégítsen ki, amely az emberek egészségtudatos életstílusát biztosítani tudja.

Mivel a fent nevezett egészségpiaci szolgáltatás Németországban jelentős egészségkommunikációs eszközöket működtet, érdemes megvizsgálni annak a kutatásnak a módszertani bázisát, amely a család értékrendszerének bemutatása során az emberek egészségmagatartását hatékonyan fejleszti.

A vizsgálati eredményeket összegző tanulmány kommunikációs stratégiáját a nevezett egészségpénztár teljes kommunikációs rendszerébe illesztve egyértelművé válik, hogy

finomhangolású, jól megválasztott stíluskommunikációs eszközökkel a prevenciók törekvések hosszú távon eredményeket hozhatnak.

A megkérdezettek véleménye alapján a tanulmányban a családi hétköznapiok egy rózsaszínűre stilizált képet mutatnak. Ez minden bizonnyal többek között azzal magyarázható, hogy az utóbbi években a családi értékek egyre fontosabbá váltak a társadalomban. A klasszikus családforma eróziója miatt nő az intakt struktúrák iránti vágy. Éppen ezért nem zárható ki, hogy ez a magas elégedettségi szint – legalábbis részben – egy vágyalom kivételése. Ehhez hozzájárul még az is, hogy a megkérdezettek bizonyos szociális elvárások miatt nehezen vallják be kapcsolatuk esetleges problematikuságát.

A vizsgált szöveget egy olyan kommunikációs bravúr jellemzi, amely egy értékelettségre való törekvés mentén alkot „nyelvet”. Ez egyúttal a megszólított célcsoport vágyott „nyelve” is. A közlésfolyamatban az adó és a vevő között létrejövő „közös nyelv” szerepét fontos kiemelni. Jóllehet a tanulmány felveti és közvetíti a problémákat is, hiszen az olvasó tudatában szinte észrevétlenül egyesülnek a spóraszerűen szétszórt, tudományosan megalapozott, korrekt módon megfogalmazott kritikai észrevételek, ám mindezt könnyedség és remény övezi, ami az egészség-témához való pozitív hozzáállást erősíti. A megrendelő gazdasági szempontból is fontos kommunikációs szándéka ebben a közlésfolyamatban implicit módon jelen van.

A stíluskommunikáció család-egészség-gondoskodási területre kiterjedő kutatása fontos eredményeket hoz. Az életstílus-értékekre vonatkozóan, Magyarországon még ezen a területen nem végeztek mélyreható vizsgálatokat. A németországi család-egészség- és egészségfejlesztő életstílus-kutatások eredményeit érdemes bemutatni és elemző módon figyelemmel kísérni, mert ezek a kutatási összefoglalókat tartalmazó tanulmányok számunkra rendkívül sok egészségkommunikációs és stíluskommunikációs tanulsággal szolgálnak.

Kontroll és erőszak a családban

Bacsák Dániel

ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola / Pszichiátriai Betegek Otthona Szentgotthárd

„A mindennapok néma borzalmát, állati sorát, rászédett helyzetét egy kiáltóbb borzalommal, a vérengző tiltakozással helyettesíti. Ebből merít jogot, hogy megtörje a hallgatást, és végül megszólaljon.”

(Michel Foucault: *Én, Pierre Rivière, aki lemészároltam anyámat, húgomat és öcsémet*. 209. oldal, József Műhely, Budapest, 1999.)

2006. február 4-én este kilenc óra körül a város vasútállomásán találkozott egymással egy 21 éves fiatalember (E.) és annak 17 éves ismerőse (T.) – utóbbi a megbeszéltek szerint már váltóruhával érkezett. Mielőtt tervük megvalósításához láttak volna, egy közeli szórakozóhelyre ültek be bátorságot meríteni. Fél tíz lehetett, amikor autóba szálltak, és elindultak az idősebbik fiú és szülei tanyájára, ahol többek között magukhoz vettek egy pajszer is.

Éjjel tizenegy óra tájt a tanyától nem messze lévő családi házhoz gyalogoltak, ahová E. kulcsával mentek be. A pajszer mellett a konyhából elemelt két késsel, valamint az E. szobájából kihozott baseballütővel felszerelvek nyitottak be a hálószobába, amelynek franciaágyán ott aludt a E. édesapja és nevelőanyja. Az ágy két szélére álltak, majd a pajszerrel és az ütővel mindketten nagyszámú, nagy és közepes erejű ütések mértek testszerte az áldozatokra, akiknek már esélyük sem volt a védekezésre. Haláluk beállta után az egyik kést az apa mellkasába, a másikat a nevelőanya hátába szúrták, az apa torkába papír zsebkendőt gyömöszöltek, a nevelőanya fülébe egy 200-as szöveget, testnyílásaiba pedig egy parfümös üveget, illetve annak kupakját helyezték el.

A másodfokú bíróság 2009 januárjában a szüleit meggyilkoló E. esetében az ítéletet életfogytig tartó fegyházbüntetésre változtatta, kiszabadulásának legkorábbi időpontját 30 évre kitolva. Az indoklás szerint ugyanis a tett elsődleges motivációja a nyereségvágy volt – E. önálló egzisztenciát szeretett volna teremteni magának –, és bár „nem vitathatóan a sértettek e vádlott nevelésével kapcsolatban számos pedagógiai elvet, sőt nemzetközi egyezményt is megsértettek, [...] a vádlott bármikor képes lehetett volna szakítani a szülői házzal, ha életvitelének korlátozását érzi, azonban nem tette”. Ő más megoldást választott.

A Csepeli György és Bíró Judit által vezetett „Oresztész-kutatóműhely” keretein belül Michel Foucault nyomán egy XXI. századi magyarországi szülőgyilkos történetét dolgoztuk fel az elkövető írásos vallomása és a peranyagok felhasználásával kultúrtörténeti, szociológiai, kriminológiai, társadalomtörténeti, valamint pszichológiai nézőpontokból megközelítve, melyből 2012-ben „Szülőgyilkosságok az ezredfordulón Magyarországon” címmel tanulmánykötetet jelentettünk meg.

Előadásomban egyrészt amellet érvelek, hogy a szülőgyilkosság mint a családon belüli erőszak szélsőséges esete szociológiailag is megfogható és értelmezhető jelenség, másfelől az általunk vizsgált eset paradigmatis voltát bemutató a családon belüli hatalmi struktúrák dinamikáját is bevonom az értelmezési keretek közé. Azaz a családon belüli erőszak – mely nem függetleníthető annak a foucault-i értelemben vett panoptikus társadalomnak a viszonyaitól, melyben létezik – egyre súlyosbodó jelenségére igyekszek rávilágítani a kutatásunk során vizsgált szülőgyilkosságon keresztül, majd a családon belüli hatalmi struktúrák, aszimmetrikus erőviszonyok létét és működési mechanizmusait próbálom feltárni társadalomtörténeti, szociológiai és kriminológiai megközelítésben.

Az anya ellen életellenes cselekményt elkövető pszichiátriai betegek családjának vizsgálata

Takács Marianna

Pszichiátriai Betegek Otthona Szentgotthárd

Az előadás egy speciális és aktuális témával, az anya ellen elkövetett (befejezett) életellenes cselekményt elkövető szkizofrén betegek családvizsgálatával foglalkozik. A kutatás célja a kényszergyógykezelt szkizofrén betegek kötődési sajátosságainak, család és személyiségjellemzőinek pontosabb meghatározása szkizofrén kontrollcsoport összehasonlításával rajzvizsgálatok és kérdőív mérései alapján. A 15 főből álló

kontrollcsoport életkor, iskolai végzettség és diagnózis tekintetében illesztett a vizsgált csoporthoz. A kutatásban 30 szkizofrén: 28 paranoid szkizofrén (a BNO-10. szerint F20.0), 2 hebefrén (F20.1) vett részt, köztük 26 férfi és 4 nő. A prezentáció első felében a szkizofrén családok jellegzetességei, a szkizofrénia kriminálpszichiátria vonatkozásai, az agresszió és a projektív rajzok családra vonatkozó területei kerülnek bemutatásra. A második részben a mérési eredmények ismertetésére, valamint ezek értelmezésére kerül sor. A vizsgált személyek szabadrajz, élettér-teszt, állatrajz, anya-gyerek rajz felvételén és egy általam összeállított kérdőív kitöltésén vettek részt.

A kapott eredmények bizonyítják, hogy az életellenes cselekmények elkövetésében a betegségből adódó jellemzők talaján felerősödő kötődési problémák, családszerkezeti változások, családi környezeti ártalmak is szerepet játszanak: a közös együttélés (szimbiotikus kapcsolat), az önálló kereset, azaz az önálló életvezetés és önfenntartás hiánya. Továbbá az ebből fakadó ambivalens anya-gyerek viszony, a köztük zajló dominancia harc, valamint a párkapcsolatok hiánya vagy kevés száma. Ezek a személyek az üldöztetési, mérgeztetési téveszmék következtében gyakran „sarokba szorított helyzetbe” érzik magukat. A bűncselekmény a fenyegető személy kiiktatása.

TÖRTÉNELEM, ÉLETMÓD ÉS ÉRTÉKEK

A család szerepe Mozart, Liszt művészetében

Dr. Dombi Józsefné

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Művészeti Intézet, Ének-zene Tanszék

Az előadás arra keres választ, hogy egy-egy életrajzon keresztül a különböző korban élő neves muzikus családok hogyan éltek, milyen értékeket képviseltek. A család nevelésben betöltött szerepe mennyire volt jelentős. A családfő szerepét hogyan értelmezték. A technikai fejlődés milyen változást hozott, a különböző társadalmi struktúrában.

Az előadás módszere dokumentumelemzés, összehasonlítás, következtetés. A kapott eredmények mennyire alkalmazhatók korunkban. Melyek azok az értékek, amelyek ma is figyelemreméltóak. Mindezeket a kérdéseket a Mozart életrajzban Leopold Mozart haláláig követjük nyomon. A Liszt életrajz elemzésében is kiemelt szerepet kap család, melynek szerepét a kezdetektől vizsgáljuk Liszt Ádám haláláig.

Az előadás szakirodalmi alapja Volkmar Braunbehrens: Mozart és Alan Walker: Liszt életrajzi könyve.

Anyahálózat. A Csíki Anyák Facebook csoport elemzése

Dr. Gergely Orsolya

Sapientia EMTE, Műszaki és Társadalomtudományi Kar, Társadalomtudományi Tanszék

A virtuális terek „architektúrája” – a fizikai terek struktúrájához hasonlóan – interakció-gerjesztő és meghatározó szereppel bír: egyidejűleg kínál és lehetővé tesz egy sor sajátos interakció-módot. Az on-line világ egy új fajta, „kiborg”-nak címkézett viselkedéshez teremt kapcsolódásra esélyt. (Haraway [1991], Stone [1996], id. Papacharissi 2009). Az anonimitást biztosító kiborg-magatartás egy felszabadító lehetőségként jelenik meg a társadalmi köztudatba (Bolter [1996], id. Papacharissi 2009), avagy egy virtuális környezetben (de a virtualitáson kívüli valóságban talán nem lehetséges) élethelyzet szimulációját teszi lehetővé (Turkle [1995, 1997], id. Papacharissi 2009). Az első ilyen irányú vizsgálódások (Dominick 1999, Walker 2000, Papacharissi 2002) célkeresztjébe az online terek strukturális sajátosságainak önprezentációra és önkifejezésre gyakorolt hatásai kerültek (Papacharissi 2009). Ma már akadnak olyan tanulmányok is, melyek egy vagy több közösségi oldalt elemez, illetve, hogy ezen oldalak (mint pl. a Facebook, AsmallWorld stb.) hogyan befolyásolják, határozzák meg a közösségi és egyéni identitás mintázatait (ld. Papacharissi 2009).

A család is egyre hangsúlyosabban megjelenik a virtuális térben (Gergely 2009), mind több apró részletet kapunk a családi és egyéni életmódról, amennyiben követjük például a család egyik tagjának idővonalát. A család életmódja egyre jobban kirajzolhatóvá válik a család

online jelenléte révén is. Ezen az elven elindulva valósult meg egy elemzés, mely napjaink családjáról, gyereknevelési problémákról, édesanyákat foglalkoztató kérdésekről, népszerű és kevésbé népszerű elvekről, hitekről, meggyőződésekről ad képet.

Az elemzésre kerülő csoportot, melynek több mint másfél ezer édesanya a tagja, egy civil egyesület, a Csíki Anyák Egyesülete hozta létre, és a Csíkszereda (Székelyföld, Románia) és környékén élő, illetve onnan származó magyar, vagy magyarul is beszélő édesanyák lehetnek tagjai. Ez egy formális csoport, a tagok nem ismerik egymást minden esetben. Jelen előadás ezen a csoporton belüli Facebook aktivitását elemzi néhány szempont mentén. A zárt Facebook csoportban tartalomelemzés alkalmazása során elemzésre kerültek a megosztások, a posztok tematika szerint, valamint az erre érkező like-ok és hozzászólások (kommentek) száma szerint is, emellett a csoporthoz köthető eseményeket is elemeztük, valamint a meghatározó véleményformálók beazonosítására és azok szerepére is kísérletet tettünk. Ezek mellett interjúk is készültek a csoportot adminisztráló és moderáló személlyel, valamint néhány felhasználóval, csoporttaggal is. Az elemzés nyomán körvonalazhatóvá válik, hogy milyen érdeklődéseik, aggodalmaik, problémáik vannak az ebben a térségben élő édesanyáknak, milyen gyakorlati és elvi kérdésekkel keresik meg egymást, melyek azok a témák, amelyek pozitív vagy negatív népszerűséget váltanak ki.

Életstílus, családegészség, kommunikáció, ruralitás

Dr. Bogoly József Ágoston

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

A kultúrakutatás terén, az ember egészségtudatos formálása, gyógyítása és az egészségkultúra- szintek tanulmányozása során az életstílusokban megnyilvánuló, családegészségi szempontból figyelmet érdemlő deviancia jelenségekre is kiterjed az érdeklődés. Család és lelki egészség; család és devianciák: ezek a kutatási problémakörök jelen vannak. Az egészségfejlesztés, az egészségtudatos életstílus kommunikációja során is foglalkozunk ezekkel. A rurális egészség-régiókban a depressziós és szorongásos tünetcsoport jelenléte, az önkárosító deviáns viselkedés gyakori. Az immunbetegségek hátterében a pszichés tényezők szerepe merül fel. Az addiktológia területéről az alkoholizmust, a kábítószer fogyasztást említjük, a káros szenvedélyek közül többek között a gyógyszerfüggést és a játékszenvedélyt nevezzük meg.

A család közösségi-érzelmi funkciójában a hagyományozódó értékek sokszínűsége nyilvánul meg. A családnak ez a pszicho-szociális funkciója szerepet visz a társas kultúrában, a családok egészségmegőrzésében, a családi gazdaságban, a rokoni, ismerősi-baráti kapcsolatokban. A családok reprodukciós és szocializációs funkciója, valamint gondozó-ellátó funkciója a gazdasági termelő-fogyasztó és szellemi-kulturális funkcióval együtt, erős jövőt alakító és értékmegetartó lehetőséget jelent. A passzív befogadástól, a reprodukció magatartásról átkerül a hangsúly a modernizációs egészségtudatos kultúra elsajátítására és aktív használatára.

Mentálhigiéné. Egy tünetcsoport szociálpszichológiai modellje. A család-egészségfejlesztés és az életstílus oktatás szükségessége

A rurális térségek család-egészségi-szociálpszichológiai modelljében, az egyes családtagok körképeinek szintjén megjelenik a szorongás, az alkalmatlansági érzés és a személyiség benső dinamikájának elvesztése. Még a daganatos betegségek mennyiségi trendjei is összefüggésbe hozhatók a jövőtlenség átélésének tényével. Frusztráció, értéklabilitás, szociális visszahúzóadás alakul ki. Neurózis, lelki egyensúlyvesztés, téves jelentőség tulajdonítás, a zárt gondolkodási típusból következő félelem, depresszió, pesszimizmusra való hajlam, negatív önértékelés és pánikbetegség alakul ki.

A mentálhigiéniai tünetcsoport alapján az egészségfejlesztés és a stíluskommunikátori életstílus oktatás egymást kiegészítő szükségességét hangsúlyozzuk. Az egészségkommunikáció és az életmódszervező stílusértékeket közvetítő stíluskommunikáció oktatási területei előtt nagy jövő áll, a közoktatásban és a felsőoktatásban egyaránt.

A természet közeli életstílus kommunikációja. Az egészségmegőrző életstílust közvetítő stíluskommunikátor üzenete

Az értékek átalakuló rendszerében a bizonytalanságot adó hiányérzet helyére a természet közvetlen jelenlétének érzékelése léphet. Újra értelmezhetővé válik ember és környezetének jótékony viszonya. Az otthonteremtés, a család, a bizalom légköre az, amiben a nehézségekkel való szembenézés sikeres lehet.

Családi harmóniában és élő párbeszédben lenni önmagunkkal, a belső hangunkkal. Ne a saját kérdést erőltessük rá a természetre, a másik emberre, hanem tanuljunk meg újra türelemmel együtt olvasni a bennünk lévő emberi természet és a bennünket körülvevő természeti környezet élő könyvében. Kidolgozható és oktatható az egészségmegőrző és egészségfejlesztő életstílus stíluskommunikátori programja.

A külföldi munkamigráció hatására bekövetkező értékváltozások a családi életvezetésben a székelyföldi térségben

Dr. Bodó Julianna

*Sapientia - Erdélyi Magyar Tudományegyetem, KAM - Regionális és Antropológiai Kutatások
Központja*

A „Család-tükör” konferenciára tervezett előadásom a „Családi értékek változása” témakörbe illeszkedik. Előadásomban azt mutatom be, hogy a Székelyföldön napjainkban zajló, külföldre irányuló munkamigráció jelensége miként hat az értékek változására, ez hogyan jelentkezik a család közegében. A témában kvalitatív módszerekkel végzett kutatásaim azt mutatják, hogy a a székelyföldi régióban a külföldi munkamigráció a rendszerváltás után igen nagy intenzitással indult be, és ez a dinamika máig sem csökkent. Napjainkban megerősödött a családok, a háztarások szerepe a munkamigrációt illetően, ennek megfelelően a családi léptékű életvezetési stratégia a munkamigrációs megközelítés központi elemévé lépett elő. Az értékek területén is változásokat generáltak, amelyek a családi élet megszervezésére is hatást gyakoroltak.

Az előadás háttérében több kutatási program szakmai tapasztalatai állnak. A csíkszeredai KAM – Regionális és Antropológiai Központ keretén belül 1994-ben foglalkoztunk először a Székelyföldről külföldre irányuló munkamigrációval. (A székelyföldi vendégmunka hatása a

kibocsátó közegre 1994-1995.) Később a kutatások a Sapientiai Egyetemen és egyéni kutatómunka által folytak. A vizsgálatok a kulturális antropológia módszerét használták: résztvevő megfigyelés, interjúkészítés, esettanulmányok. A kutatások – az egyes projektek célkitűzéseinek függvényében – a nemek, az életkori kategóriák, lakóhelyek, foglalkozási rétegek szerint diverzifikálódtak.

A fent jelzett kutatások a nemzetközi migrációs szakirodalom széles hátterére támaszkodnak. Itt csupán azokat jelzem, amelyek az előadás témájánk szempontjából relevánsak. Ezek a területek elsősorban a transznacionális migráció (Glick Schiller-Basch-Szanton, Blanc 1997, Portes 2009, Faist 2002, 2009, Vertovec 2007, 2009), valamint a migráció és fejlődés témaköreire vonatkoznak. (Senn, 1999, de Haas 2010, de Haan 2000, Taylor, 1999).

A fogyasztás új dimenzióinak az értékek változásában betöltött szerepére vonatkozóan hasznos szakmai hátteret jelentettek a következő szerzők munkái (Bauman, Z, 2001, Hradil, S. 1993, Maffesoli, M. 1996).

A család a felekezeti roma szakkollégiumi hallgatók értékrendszerében és kapcsolati hálózatában

Dr. habil. Török Péter¹, Lukács Ágnes² és dr. habil. Dávid Beáta

1. Semmelweis Egyetem EKK Mentálhigiéné Intézet

2. Semmelweis Egyetem Egészségügyi Közzolgálati Kar Mentálhigiéné Intézet

A Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézetének munkatársai a 2011-ben elindult felekezeti roma szakkollégiumok hallgatói közt folytatnak kutatásokat. A szakkollégiumok célja nem csupán a cigány fiatalok általános és szakműveltségének biztosítása, hanem egy aktív társadalmi párbeszédet folytató, felelős roma értelmiségi csoport nevelése. A kutatás többek közt vizsgálja a fiatalok kapcsolati hálózatát és értékrendjét; a család mindkét kutatási részben fontos szerepet kap.

Az Európai Értékrend-kutatások (EVS) kérdéseit alapul vevő önkitöltős kérdőív rákérdez többek közt a fiatalok véleményére a sikeres házasságok feltételeiről, a házassággal, gyermekneveléssel kapcsolatos erkölcsi nézeteire, valamint a szülők és gyermekek egymás iránti kötelességeiről vallott nézeteikre. Az így nyert adatok összevethetők a nem-roma lakosság eredményeivel is. Magyarországon mind a roma, mind pedig a nem roma lakosság köztudottan családcentrikus. Ez a szakkollégiumi adatokban is megjelenik, amennyiben mindkét csoportnál a család áll az első helyen, de az itteni fiatalok számára valamelyest kevésbé fontos a család, mint a nem roma lakoságnál.

A szakkollégisták egyéni kapcsolathálózatának feltérképezése a kapcsolati napló módszerét alkalmazzuk. A hallgatók egy héten keresztül jegyzik, hogy kikkel, milyen formában, hol beszéltek. A módszer segítségével feltárjuk a kapcsolati naplóban említett beszélgetőpartnerek szociodemográfiai jellemzőit (nem, kor, etnikum, foglalkozás, iskolai végzettség, lakóhely), de feljegyzésre kerülnek a kötés erősségére utaló változók is (a kapcsolat természete, az ismeretség hossza, a beszélgetések gyakorisága, valamint személyességének jellege is).

Eddigi eredményeink alapján úgy látjuk, az egyik leghangsúlyosabb kérdés, hogy a korábban erős, támogató kapcsolatokat jelentő családi közegből (vagy ha volt, roma közösségből) kikerülő, otthonról jellemzően az egyetemi tanulmányok miatt elköltöző roma egyetemisták hol találják meg a helyüket, milyen erős és gyenge kötések tudnak kialakítani akár a szakkollégiumban, akár az egyetemen. A szakkollégistáknak szüleikkel való tényleges kapcsolattartási szokásait összevethetjük az értékrendi kérdőívben gyermek-szülő relációkról alkotott véleményeikkel.

Feltételezzük, hogy ebben a sajátos helyzetben a párválasztás meghatározó tényezője lesz a roma egyetemisták megküzdési stratégiáinak és társadalmi beilleszkedésének. Az értékrendi kutatásokban képet kapunk a hallgatók házassági preferenciáiról, a kapcsolathálózati elemzésből pedig kiderül, hogy a roma szakkollégisták jelenlegi párjaik milyen szociodemográfiai háttérrel bírnak.

RÉSZTVEVŐK

Arany Zoltán	drogcentrum@egyszocint.ritek.hu
Bacsák Dániel	dani.bacsak@gmail.com
Benda József dr.	benda.jozsef@ofi.hu
Benkő Zsuzsanna dr. habil.	benko@jgypk.u-szeged.hu
Bodó Julianna dr.	bodojulianna@yahoo.com
Bogoly József Ágoston dr.	augustus5500@gmail.com
Czibere Ibolya	czibere.ibolya@arts.unideb.hu
Csepeli György Prof. dr.	csepeli.gyorgy@gmail.com
Dombi Józsefné dr.	dombi5@freemail.hu
Galántai Júlia	juliagalantai@gmail.com
Gergely Orsolya dr.	gergelyorsolya@sapientia.siculorum.ro
Gregor Anikó	gregor@tatk.elte.hu
Husz Ildikó dr.	husz.ildiko@tk.mta.hu
Kékes Szabó Marietta	kszmarietta@gmail.com
Kiss Kata	kisskatamaya@gmail.com
Komlósi Piroska Éva dr.	flaskom@t-online.hu
Lukács Ágnes	agnes.rozi.lukacs@gmail.com
Lippai László Lajos dr.	lippail@jgypk.u-szeged.hu
Marjanucz László dr. habil.	marjan@hist.u-szeged.hu
Markovics Zsolt	markovics1967@freemail.hu
Máté-Tóth András Prof. dr.	matetoth@rel.u-szeged.hu
Molnár Éva	molnareva880903@gmail.com
Murinkó Livia dr.	murinko@demografia.hu
Nagy Edit dr.	nagyed@jgypk.u-szeged.hu
Nádudvari Gabriella	stilus@jgypk.u-szeged.hu
Osváth Viola	osvathviola@gmail.com
Papházi Tibor dr.	tibor.paphazi@ncsszi.hu
Pilinszki Attila	pilinszki.attila@public.semmelweis-univ.hu
Rohr Adél Katalin	rohr@demografia.hu
Szegő Szilvia dr.	szeszego@gmail.com
Takács Marianna	marianna@freemail.hu
Tarkó Klára dr. habil.	tarko@jgypk.u-szeged.hu
Thorday Attila dr.	thorday@gmail.com
Tóth I. János dr. habil.	jtoth@philo.u-szeged.hu
Török Péter dr. habil.	torok.peter@public.semmelweis-univ.hu